

III. Keresleti tényezők

A GDP és komponenseinek éves növekedési üteme*

	1997	1998. I. n. év	1998. II. n. év	1998. III. n. év**	1998. I. félév
GDP	4,4	4,9	5,3	5,3	5,1
Végső fogyasztás	2,4	2,6	4,0	4,0	3,3
Lakossági fogyasztás	2,6	2,7	4,2	4,2	3,5
Közösségi fogyasztás	1,1	1,6	3,0	3,0	2,3
Bruttó felhalmozás	9,1	12,0	21,0	14,2	13,3
Állóeszköz-felhalmozás	9,7	7,6	13,3	13,3	11,2
Belföldi felhasználás összesen	4,2	4,4	8,1	6,5	5,5
Export	26,8	28,3	19,4	22,6	25,3
Import	25,9	25,5	24,9	24,9	25,2

* Az anyagban felhasznált GDP-számítások MNB-becslések, amelyek eltérhetnek a KSH hivatalosan publikált adataitól. Negyedéves GDP-számítások Magyarországon még nem túl hosszú ideje készülnek, nagy bizonytalanságokat hordoznak magukban, a módszertan folyamatosan változó, fejlődő. A KSH adatok relatíve későn állnak rendelkezésre, ezért az MNB jelenleg saját becsléseit használja a negyedévekre, amelyek konzisztensek az MNB egyes jövedelemtulajdonosok jövedelemhelyzetét bemutató elemzéseivel.

** Feltételezve, hogy a készletállomány növekménye valójában csak ideiglenesen vissza maradt exportárualap.

Az 1997. év azonos időszakával összehasonlítva a GDP reálértéke 1998. második negyedévben 5,3%-kal növekedett. Az első negyedévben a növekedési ütem kissé csökkent, de ez csak átmenetinek bizonyult: a második negyedévben a GDP bővülése felgyorsult.

A kereslet szerkezetében 1998. I. félévében jelentős módosulások történtek. A korábbiaktól eltérő folyamatot jelzi, hogy a belföldi felhasználás bővülésének üteme a félév egészében meghaladta a GDP növekedésének mértékét.

A gazdaság készletállománya a második negyedévben jelentősen megugrott, ami a belföldi felhasználás növekedéséhez 1,6%-kal járult hozzá.¹ Ha azt feltételezzük, hogy a készletállománynak ez a növekedése csak időleges és a készletek rövid időn belül exportra kerülnek, a GDP növekedése és a belföldi felhasználás alakulása közelebb kerül egymáshoz, de a belföldi felhasználás továbbra is valamivel gyorsabb növekedést mutat.

Az aggregált kereslet minden belföldi komponensénél a növekedés gyorsulását figyelhetjük meg a második negyedévben. Leggyorsabban az **állóeszköz-felhalmozásra** fordított kiadások bővülnek. A nemzetgazdasági készletek állománya – az átmenetinek tekinthető tételektől megtisztítva – szintén jelentősen emelkedett az előző év azonos időszakával összehasonlítva. Részletes adatok csak az első negyedévre állnak rendelkezésre, amelyek azt mutatják, hogy a készletnövekedés döntő mértékben a késztermék felhalmozódásából adódott. A készletszint nem szándékolt emelkedése hosszabb távon a növekedés lassulását vetítheti előre. A külkereskedelmi folyamatok alakulásában is változás mutatkozott. **Az aggregált kereslet legdinamikusabban bővülő komponense továbbra is az export, bár az 1997. évi mutatókkal összehasonlítva a (GDP szerkezetű) kivitel dinamikája a második negyedévben valamelyest csökkent.** Ugyanezen időszakban a belföldi kereslet bővülése következtében a behozatal növekedési üteme kisebb ütemben mérséklődött.

1. Lakossági fogyasztás

A lakosság fogyasztási/megtakarítási döntéseit alapvetően meghatározza jövedelmének és vagyonának változása, valamint a jövedelemnek és a vagyonnak jövőbeli alakulására vonat-

¹ Az átmenetinek tekinthető változásoktól megtisztított GDP-alakulás számítása során azt feltételeztük, hogy a készletváltozás reálértékének éves növekedése a II. negyedévben az I. negyedévvel megegyező, 20%-os, a tényadat 70%-os, éves reálnövekedést mutat. A különbözetről azt feltételeztük, hogy exportra került, így az aggregált GDP növekedési üteme nem változott.

kozó várakozásai. Míg a jövedelem átmeneti ingadozásai általában nem hatnak a folyó fogyasztás alakulására, a tartósan ígérkező változások befolyásolhatják a lakosság fogyasztási hajlandóságát. A lakosság vagyonának alakulása szintén hatással lehet a fogyasztás alakulására. A vagyon értékét nemcsak a folyó megtakarítások befolyásolják, jelentős változásokat idézhet elő például az árfolyamok, a tőzsdei és ingatlanárak alakulása is. Ezek hatására a vagyon/jövedelem arány módosul, és az egyensúlyt a folyó megtakarítások változtatásával lehet helyreállítani.

1998-ban folytatódott a reáljövedelmek 1996 végén megkezdődött növekedése. 1998. I. félévében az előző év azonos félévéhez képest a jövedelem reálértéke 3,7%-kal bővült. A növekedés üteme negyedévről negyedévre gyorsult. A korábbi évekhez képest változott a jövedelemszerkezet, és a juttatásos jövedelmek (ezen belül különösen a pénzbeli társadalmi juttatások, főként a nyugdíj) reálértéke is emelkedett. A jövedelemnövekedés tehát a lakosság széles rétegeit, ezen belül a nagyobb fogyasztási hajlandóságú rétegeket (alacsony jövedelműek, nyugdíjasok) is érintette.

A lakosság vagyonának változása és a pénzügyi rendszer által kínált hitellehetőségek körének bővülése – úgy tűnik – egyelőre nem befolyásolta a lakosság megtakarítási hajlandóságát. Mind **az inflációsúrt folyó megtakarítás, mind a lakosság pénzügyi megtakarítási rátája 1995 eleje óta egy stabil szint körül ingadozik.** Bár a megtakarítási ráta az utolsó két negyedévben csökkenést mutatott, az elmúlt négy évre jellemző értéktől való eltávolodás még nem olyan mértékű, hogy abból magatartás-változásra lehetne következtetni.

A lakosság nettó pénzügyi vagyonának nagysága a trend jövedelemhez viszonyítva folyamatosan emelkedett az elmúlt másfél év során. A növekedést a bruttó pénzügyi vagyon gyorsabb bővülése okozta. A lakosság hiteleinek permanens jövedelemhez viszonyított aránya nem változott, a hitelállomány átmeneti emelkedései a nagy tőzsdei privatizációkhoz kapcsolódó lombardhitelek felvételéből adódtak.

A vagyon reálértékének növekedése döntően a folyó megtakarításokból adódott. Bár a tőzsdei árfolyamok 1998 májusáig jelentősen emelkedtek, és a lakosság pénzügyi vagyonán belül folyamatosan nőtt a részvénytulajdon és az intézményi befektetők szerepe, a reprezentatív lakossági portfólión az augusztusi tőzsdekrach nélkül is legfeljebb 2–3%-os reálhozamot lehetett realizálni.² Ezek alapján azt mondhatjuk, hogy a vagyon/jövedelem arány növekedése a lakosság szándékának, egy egyensúlyi helyzet irányába történő elmozdulásnak tekinthető. Ezért nem számítunk a folyó megtakarítások csökkenését eredményező korrekcióra.

Az augusztusi tőzsdekrach a lakosság pénzügyi vagyonát mintegy 150 milliárd forinttal csökkentette, ami megközelíti a bruttó vagyon 3%-át. Bár a tőzsdei boornak nem volt a lakosság folyó megtakarításában tükröződő vagyonhatása, valószínűleg a fogyasztás, illetve a folyó megtakarítás aszimmetrikusan reagál a vagyon csökkenésére, a visszaesésnek fogyasztást mérséklő hatása lehet.

² Ennek kiszámításához a lakossági pénzügyi vagyon alakulásából a nettó megtakarításokat kiszűrtük, majd a lakossági portfólió egységnyi nettó eszközértékének alakulását becsültük, hasonlóan a befektetési alapok hozamértékeléséhez.

A lakossági jövedelmek és a fogyasztás éves növekedési üteme

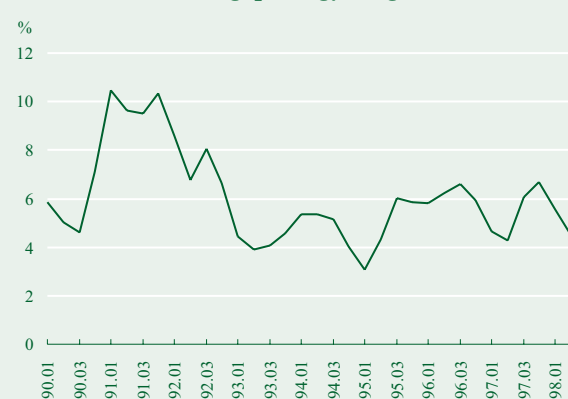
	1997	1998. I. n. év	1998. II. n. év	1998. I. félév
Lakossági jövedelem	2,1	3,3	4,1	3,7
Lakossági fogyasztás	2,6	2,7	4,2	3,5

A megtakarítási ráták alakulása

	1995	1996	1997	1998. I. n. év	1998. II. n. év
Pénzmegtakarítási ráta*	8,4	10,6	10,1	9,3	8,9
Bruttó megtakarítási ráta**	13,9	16,6	16,4	16,5	16,0
Inflációsúrt megtakarítási ráta***	4,9	6,6	5,7	5,6	4,8

* (Pénzügyi megtakarítás - árfolyam-átértékelődés) / összes lakossági jövedelem.
 ** (Pénzügyi megtakarítás + lakossági beruházás-tőkefinanszírozás) / összes lakossági jövedelem.
 *** (Pénzügyi megtakarítás - ártérítékelődés [deviza+kamat]) / összes lakossági jövedelem-ártérítékelődés.

Inflációsúrt lakossági pénzügyi megtakarítási ráta*

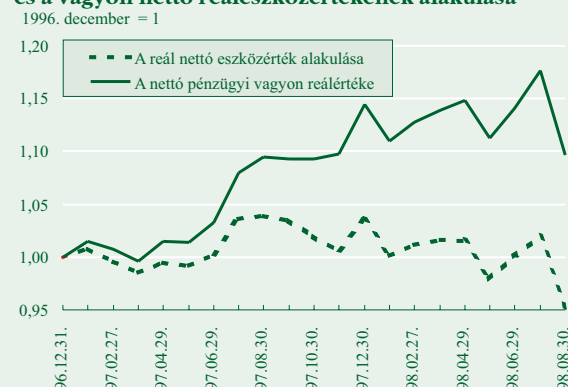
A pénzügyi vagyon* alakulása a trend jövedelem** arányában

	Nettó vagyon/trend jövedelem	Hitelek/trend jövedelem
1996. IV. n. év	48,7	5,9
1997. I. n. év	48,2	5,3
1997. II. n. év	49,5	5,2
1997. III. n. év	51,4	5,3
1997. IV. n. év	53,5	5,9
1998. I. n. év	52,9	5,5
1998. II. n. év	54,0	5,4

* A részvények ártérítékelődésének becsült hatását is tartalmazó pénzügyi vagy onkategória.

** A szezonálisan igazított évesített negyedéves lakossági jövedelem trendje.

A háztartások nettó pénzügyi vagyona reálértékének és a vagyon nettó reáleszközértékének alakulása

A lakosság pénzügyi vagyonának összetétele a bruttó vagyon százalékában

	%				
	1995. jan.	1995. dec.	1996. dec.	1997. dec.	1998. szept.
Készpénz	19,0	17,3	15,1	12,9	12,9
Bankbetét és betéti okirat	47,3	44,0	46,3	43,3	42,4
Deviza	16,7	20,0	16,3	13,6	13,6
Pénzintézeti értékpapír	0,9	0,9	0,9	0,9	0,6
Bankrendszer összesen	64,9	64,8	63,6	57,8	56,6
Állampapír	5,5	6,8	6,6	10,6	12,2
Részvény	5,2	4,9	5,3	7,9	6,2
Értékpapír összesen	10,7	11,7	13,0	18,5	18,5
Befektetési Alap	1,8	1,8	2,7	5,4	5,5
Életbiztosítás	2,8	3,2	4,2	4,0	4,0
Önkéntes nyugdíjpénztár	0,6	0,7	0,8	1,4	2,5
Intézményi befektetők összesen	5,2	5,7	7,6	10,8	12,0
Egyéb (lakástakarék és vállalati kötvény)	0,2	0,5	0,7	0,6	0,6
Bruttó vagyon	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lakossági hitelek	21,7	15,6	10,9	10,0	9,3

A nemzetgazdasági beruházások gazdasági ágak szerint

	Megoszlás folyó áron 1997-ben, %	Volumenindex, %	
		1997	1998. I. félév
Mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat	3,7	116,3	98,8
Bányászat	0,3	99,1	97,2
Feldolgozóipar	23,2	108,7	118,0
Villamosenergia-, gáz-, hő- és vízellátás	6,4	97,5	132,4
Építőipar	1,7	87,6	113,5
Kereskedelem, közúti jármű és közszükségleti cikk javítása, karbantartása	6,6	90,8	108,8
Szálláshely-szolgáltatás és vendéglátás	0,9	129,2	126,6
Szállítás, raktározás, posta és távközlés	19,1	127,9	114,1
Pénzügyi tevékenység és kiegészítő szolgáltatásai	2,8	90,9	126,6
Ingatlanügyletek, bérbeadás és gazdasági tevékenységet segítő szolgáltatás és lakásberuházás	23,2	101,9	91,9
Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	3,3	118,0	144,9
Oktatás	2,0	100,0	94,1
Egészségügyi és szociális ellátás	2,3	104,7	112,4
Egyéb közösségi, társadalmi és személyi szolgáltatás	4,5	126,7	105,3
Összesen	100,0	108,0	110,6

Az államháztartás hiányának alakulása

	Milliárd Ft			
	I. félév	Előzetes	I. félév	Előirányzat
	1997	1998	1998	1998
1. Központi költségvetés egyenlege	-165,0	-338,4	-195,1	-427,0
Ebből:				
2. Elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	149,3	344,9	123,4	197,0
3. Kamategyenleg	-332,1	-660,5	-370,7	-686,0
4. MNB támogatás és befizetés egyenlege	17,8	-22,8	52,2	62,0
5. Elköltött alapok egyenlege	10,6	7,8	17,4	-0,5
6. TB egyenlege	-34,3	-51,0	-53,5	-22,1
7. Önkormányzatok egyenlege	16,7	-25,3	13,7	-14,2
8. Államháztartás egyenlege	-172,0	-406,9	-217,5	-463,8
9. Ebből elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	133,5	260,4	98,6	173,8

2. Beruházások

Az állóeszköz-felhalmozás 1998. I. félévében gyorsult, volume a II. negyedévben az előző év II. negyedévéhez viszonyítva 13,3%-kal nőtt.

A jó tőke megtérülés, a magas szintű kapacitáskihasználás és a kedvező konjunkturális kilátások továbbra is ösztönzően hatnak a vállalkozások beruházási kedvére. Ezzel szemben a lakossági beruházásokat 1998. I. félévében a visszafogottság jellemezte. A pangó beruházási kedv feltehetően csak átmeneti, a kivárás a lakásépítéshez kapcsolódó ÁFA-visszatérítés 1999-től való újbóli bevezetésének tulajdonítható.

A költségvetési kör beruházásai (elsősorban az infrastruktúra fejlesztéssel összefüggésben) is bővültek az év első felében.

A beruházási aktivitás gazdasági szereplők közötti szétterülését, általánossá válását mutatják az erre vonatkozó empirikus kutatások, konjunktúratesztek is. Folytatódott a feldolgozóipari beruházások bővülése, megkezdődött a villamosenergia ipar rekonstrukciója. 1997-ben a beruházások körülbelül 40%-a szolgálta a piaci szolgáltatói tevékenységek³ bővülését.

A szolgáltatói területek népszerűségének növekedését figyelhetjük meg a külföldi működőkkel alapított vállalkozásoknál is. Az alapítói vagyon szerint összehasonlítva a vállalatokat, az újonnan alapított külföldi érdekeltségű vállalatok között 1997-ben 48%, 1998. első félévben 70% volt a piaci szolgáltatások területén tevékenykedők részaránya. A jelentős új investíciók valószínűleg a piaci szolgáltatások körében is jelentősen javították a termelékenységet.

3. Az államháztartás keresleti hatása

Az államháztartás keresleti hatása 1997 után 1998-ban is nő. Ez jól nyomon követhető a nagyjából időarányosan alakuló féléves számokban is.

Az elsődleges egyenleg változása, amely általában az államháztartás keresleti hatásának legfontosabb indikátora az 1998-ban indult nyugdíjreform miatt azonban felülbecsüli a makrogazdasági keresleti hatást, mivel a reformból származó költségvetési romlást a magánmegtakarítások ellensúlyozzák. Annak érdekében, hogy ezt a torzítást kiszűrjessük, az elsődleges egyenleg változását korrigálni kell a nyugdíjreform hatásával.

Az államháztartás pályája, elsődleges pozíciója az államadósság szempontjából fenntarthatónak minősíthető.

A jelenlegi feltételek mellett az adósságráta stabilizálásához a GDP %-ában **1,5%-os** strukturális elsődleges többletre van szükség, az előttről rész az államadósságot csökkenti. Fenntarthatósági problémák így rövid távon nem érzékelhetők, az államadósság tovább csökken. A problémát az jelenti, hogy a gazdaság jelentős lassulása esetén ciklikus okokból egyidőben jelentkezhet

³ A beruházások között az ingatlanügyletek ágazatában számolják el a lakásépítést is, amely azonban nem jelenti a termelőkapacitások bővülését. Ettől megtisztítva a beruházások körülbelül 40%-a realizálódott a piaci szolgáltató szektorban. Ez azonban még mindig tartalmazza azokat a költségvetés által finanszírozott infrastrukturális beruházásokat, amelyeket az adott ágazatba tartozó beruházók valósítanak meg.

az elsődleges egyenleg romlása és a gazdasági növekedés GDP arányos államadósságra gyakorolt kedvező hatásának megfordulása, ezért a gyors növekedéssel jellemzett időszakokban az átlagosnál nagyobb elsődleges többletre van szükség.⁴

A teljes államháztartási hiányon belül az egyes alrendszerek pozíciói rendszeresen a tervezettől eltérően alakulnak. A tervezettnél magasabb gazdasági növekedés 1998-ban – akárcsak 1997-ben – lehetővé teszi, hogy a központi költségvetés vártnál kedvezőbb helyzete ellensúlyozza a TB strukturális okokra és a helyi önkormányzatok likviditásbőrségre visszavezethető többlethiányát.

A részlegesen rendelkezésre álló féléves adatok alapján az elsődleges kiadások és bevételek reálértéke 1998-ban az előző évekkel (és a bevételek esetében az eredeti elképzelésekkel) ellentétben már nem csökken tovább, sőt a kiadásoké kisebb mértékben növekedni kezd. A kiadásokon belül jelentős szerkezeti átrendeződésre is sor kerül. Az elsődleges kiadás a tervek szerint éves szinten mintegy 4%-kal bővült volna reálértékben, ezen belül elsősorban a keresettömeg és a beruházások növekedését irányozták elő.

A beruházásoknál azonban az 1997. évi bázis a vártnál sokkal magasabb lett, így az 1998. évi növekmény – ami a féléves számok alapján szintén túlteljesül – csak mintegy 2%-os reálérték-növekedést jelent. Magasabb lehet ugyanakkor a tervezettnél a keresetszint nominális emelkedése. A 18–19%-os egy főre eső illetménybővülés és – amennyiben megvalósul – a 1,5%-os létszámcsökkenés eredményeképpen a bértömeg 16,5%-os (reálértékben 1%-kal) bővül. A tervezett létszámcsökkenés a helyi önkormányzatokra összpontosul, míg a kisebb súlyt képviselő központi körben 1%-os létszámnövelést irányoztak elő.

A lakossági transzferek jelentősen (mintegy 7%-kal) növekednek reálértékben. (Ez elsősorban a nyugdíj-megállapítás rendszere miatt következik be, hiszen a csökkenő infláció mellett a nyugdíjak az előző évi magasabb nominális bérkiáramlást követik.) Összességében 1998-ban az előző évvel ellentétes átrendeződés várható az államháztartás kiadásain belül, azaz a lakossági transzferek részaránya növekszik a dologi kiadások és a beruházások rovására.

A központi költségvetés alakulása

A központi költségvetés deficitje az I. félévben 195,1 milliárd forint volt, miközben elsődleges többlete elérte a 123,4 milliárd forintot. Az első félév alapján az látható, hogy az adóbevételek esetében jelentős többlet várható, míg a központi kiadások közül lényegében csak a fogyasztói árkiegészítésnél valószínűsíthető kisebb többletkifizetés. A költségvetési szervek kiadásainál jelentős túllépés látható, ez azonban a deficitet nem befolyásolja, mert ennek forrása a saját bevételek többlete (részben az államháztartás egyéb alrendszereiből származó transzferekből, részben a

Az államháztartás hiányának alakulása (a GDP %-ában)

	I. félév	Előzetes	I. félév	Előirányzat
	1997		1998	
1. Központi költségvetés egyenlege	-2,0	-4,0	-1,9	-4,2
2. Elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	1,8	4,1	1,2	1,9
3. Kamategyenleg	-4,0	-7,9	-3,7	-6,8
4. MNB támogatás és befizetés egyenlege	0,2	-0,3	0,5	0,6
5. Elkülönített alapok egyenlege	0,1	0,1	0,2	0,0
6. TB egyenlege	-0,4	-0,6	-0,5	-0,2
7. Önkormányzatok egyenlege	0,2	-0,3	0,1	-0,1
8. Államháztartás egyenlege	-2,0	-4,8	-2,1	-4,6
9. Ebből elsődleges egyenleg (MNB nélkül)	1,6	3,1	1,0	1,7

Az államháztartás keresleti hatása* (a GDP %-ában)

	1995	1996	1997	1998	1998**	1999**
			I. félév	becsült	várható	előirányzat
A nyugdíjreform hatásával korrigált elsődleges egyenleg változása	-4,3	-2,7	1,2	1,2	0,9	-0,5

* A + előjel növekvő, – előjel csökkenő keresleti hatást jelent.
** MNB-becslés.

⁴ Ez a logika tükröződik az amszterdami Európai Tanács ülésen elfogadott Stabilitási és Növekedési Egyezményben is, amely szerint az Európai Unió tagországai a konjunkturális ciklus mélypontján sem rendelkezhetnek úgynevezett túlzott deficittel. Ennek garanciáját az Egyezmény a hosszú távon kiegyensúlyozott, illetve szufficites költségvetésben látja.

működés során elért bevételekből). A saját bevételeknél az I. félévben az előző évek szezonálisát alapul véve az előirányzott-hoz képest 55–60 milliárd forint többlet jelentkezett, de a következő hónapokban növekedése valamelyest mérséklődik.

A féléves adatok alapján az adóknál az előirányzathoz képest – a szokásos szezonális alapján – már az I. félévben 100 milliárd forintot meghaladó többlet-bevétel látható, ami összhangban van a tervezettnél gyorsabb gazdasági növekedéssel. Az ÁFA-nál ez csaknem 40 milliárd forintot, a fogyasztási adó esetében 16–18 milliárd forintot, az SZJA-nál 20 milliárd forintot, a társasági adónál 10 milliárd forintot, a vámoknál pedig nagyjából 15 milliárd forintot jelent.

A helyi önkormányzatok féléves helyzete

A helyi önkormányzatok I. félévi gazdálkodásáról csak előzetes információ áll rendelkezésre. Az előzetes adatok alapján az látszik, hogy a helyi önkormányzatok első félévi eredménye privatizáció nélkül kisebb összegű szufficitet mutat, mint a múlt év hasonló időszakában.

A bevételek közül igen dinamikusan nőttek a saját bevételek, amely döntően az önkormányzatokhoz tartozó intézmények működési bevételeinél, valamint a helyi adóknál, illetékeknél jelentkezett.

Az előző évinél gyorsabban nőtt a központi költségvetéstől kapott támogatások összege is. Ilyen módon szinte minden kiadásnál a tervezettet meghaladó bővülés vált lehetővé, különösen a felhalmozási, a dologi és bérjellegű kiadásoknál.

A korábbi években kiemelkedően magas, finanszírozási jellegű privatizációs bevételek az idén várhatóan csak kisebb összeget tesznek ki. E jogcímen az első félévben az önkormányzatok csak mintegy felét realizálták az előző félévi bevételeknek. Mindemellett az önkormányzatok betét- és értékpapír-állománya magas maradt, és forrásaikat beruházási hitelek is kiegészítették.

A Társadalombiztosítási Alapok

Az Országgyűlés által jóváhagyott költségvetés 22,1 milliárd forint Egészségbiztosítási Alap hiányt tartalmazott. A Társadalombiztosítási Alapok I. félévi hiánya 53,5 milliárd forint volt, úgy, hogy a hiányból 26,1 milliárd forint keletkezett az Egészségbiztosítási Alapnál. (Egy évvel korábban az alapok hiánya 33,8 milliárd forint volt.)

Amennyiben a TB számára a magánnyugdíjpénztárakba átlépők miatti járulékkiesést a központi költségvetés nem év végén egyösszegben, hanem a felmerülés pillanatában térítené, akkor június végéig mintegy 8,6 milliárd forintot kellett volna a központi költségvetésnek a Nyugdíjbiztosítási Alap részére átutalni. Ennek figyelembevételével az alapok működési hiánya 44,9 milliárd forint.

A tervezettnél nagyobb hiány kialakulását a következők idézték elő:

- A bevételeket meghatározó járulékbételek az időarányostól elmaradón teljesültek. Ez érinti a munkáltatói járulékokat is azzal az ellentmondással, hogy a keresetek a tervezettet meghaladón nőttek. Kevesebb lett az egészségügyi és a táppénz-hozzájárulás is. A kintlévőségből befolyt

járlék összege június végéig az év egészére tervezettnek csak a 29%-át tette ki.

- A kiadásoknál az előző évekhez hasonlóan az időarányosnál gyorsabban nőtt a gyógyszerátogatás, a gyógyászati segédeszközök támogatása, valamint a korhatár alatti rokkantnyugdíj-kifizetés.

A központi költségvetés adósságának alakulása

A központi költségvetés GDP-hez viszonyított bruttó adóssága jelentősen, az 1996. végi 71,5%-ról 1997 végére 63,5%-ra mérséklődött, elsősorban a költségvetés elsődleges többletének és a privatizációs bevételek adósságtörlesztésre történő felhasználásának következtében.

Az adósságállomány folyó áron 5757,9 milliárd forintot tett ki 1998. június végén, amely összehasonlítva – 1997. végi áron – 1,4%-os csökkenésnek felel meg.

A költségvetési szektor nettó finanszírozási igényét a belföldi forint adósságállomány növekedése fedezte, a deviza adósság csökkent.

A nettó állampapír-piaci kibocsátás az egész időszak során egyenletesen növekedett, 1998 első hat hónapjában 339,0 milliárd forintot tett ki. Ez magasabb volt mint a költségvetési szektor 250,2 milliárd forint első félévi nettó finanszírozási igénye. A többletet a költségvetés az MNB-vel szembeni adósság törlesztésére és a MÁV-tól átvállalt 16,3 milliárd forint összegű belföldi hitelintézetekkel szemben fennálló hitel törlesztésére fordította, valamint átmenetileg a KESZ-állomány is megemelkedett.

A központi költségvetés közvetlen devizahitel adósságának összege 1998 júniusáig 36,8 milliárd forinttal csökkent. Ez a csökkenés a félév során végrehajtott nettó hiteltörlesztésből, valamint az árfolyam-leértékelési veszteség és keresztárfolyam változások együttes hatásából adódott. A devizaadósság csökkenéséhez – az MNB-nél elhelyezett devizahitelek egy részének visszafizetése és a bős-nagymarosi beruházással kapcsolatos adósság törlesztése mellett – a világbanki hitelek egy részének előtörlesztése is hozzájárult.

A lejárat előtti világbanki hitelek visszafizetése a különböző világbanki programokhoz (energiaracionalizálás, közlekedés, erőmű-rekonstrukció, távközlés és emberi erőforrások fejlesztése) kapcsolódó kölcsönöket érintette, melyek igénybevétele már befejeződött. Az előtörlesztést az indokolta, hogy a szóban forgó hitelek állományának jelenlegi piaci feltételekkel történő megújítása során a költségvetés jövőbeni kamatkiadásai csökkenthetők.

4. Külföldi kereslet

Magyarország külkereskedelmének alakulását alapvetően meghatározza az európai integráció folyamata. Intenzívebb termelési kooperáció és munkamegosztás alakul ki Magyarország és az uniós országok között, új termelőkapacitások épülnek ki, az ország sokkal nyitottabbá válik. Az export és import alakulásának trendszerű komponensét az integrációs folyamatból eredő növekedés adja. Emellett a külkereskedelem ala-

A központi költségvetés bruttó adóssága*
(időszak végén)

	Tény				Előzetes
	1994	1995	1996	1997	1998. I–VI.
Hiányt finanszírozó MNB-hitelek	434,9	422,7	377,6	275,0	253,7
Hiányt finanszírozó államkötvények	465,2	574,1	726,0	1024,0	1230,2
Kincstárjegyek	315,1	417,0	684,4	902,1	1030,7
1. Hiányt finanszírozó adósság	1215,2	1413,8	1788,1	2201,1	2514,6
a GDP százalékában	27,8	25,2	25,9	26,0	–
2. Egyéb hitelek	306,9	341,9	252,2	227,7	215,6
Ebből: MNB (ÁFI)	298,5	292,1	233,3	227,7	215,6
3. Egyéb államkötvények	552,9	630,4	1037,3	740,0	735,3
Kincstári államkötvény	76,0	72,4	68,8	65,2	63,5
Lakás Alap Fedezeti Kötvény	19,0	17,1	15,2	13,3	13,3
Rubelkövetelések megvásárlása	48,3	48,3	48,3	39,9	37,7
Hitelkonsolidációs államkötvény	332,7	338,7	347,7	261,8	261,8
Egyéb államkötvény	17,8	22,8	18,9	26,6	25,8
A leértékelési adósság átváltása	59,1	131,1	538,4	333,2	333,2
4. Összes forintadósság	2075,0	2386,1	3077,6	3168,8	3465,5
(leértékelési adósság nélkül)	47,5	42,5	44,6	37,5	–
a GDP százalékában	47,5	42,5	44,6	37,5	–
5. Forintleértékelés,					
belföldi devizaadósság	1440,0	2023,3	1563,3	1886,7	2010,8
A GDP százalékában	33,0	36,0	22,7	22,3	–
6. Összes belföldi adóssága (4+5)	3515,1	4409,4	4640,9	5055,5	5476,3
A GDP százalékában	80,5	78,5	67,3	59,8	–
7. A költségvetés külföldi adóssága	236,5	324,1	291,5	315,3	281,6
A GDP százalékában	5,4	5,8	4,2	3,7	–
8. Összes adósság (6+7)	3751,6	4733,5	4932,4	5370,8	5757,9
A GDP százalékában	85,9	84,3	71,5	63,5	–
1997. végi változatlan áron	6827,3	6714,1	5840,0	5370,8	5297,1

* A MÁK Államadósság Kezelő Központjának 1998. második negyedévi jelentése alapján.

Külkereskedelmi termékgazdálkodás országcsoportonként

	Export		Import	
	1997	1998*	1997	1998*
Fejlett országok	77,5	78,9	72,7	74,8
EU15	71,2	71,8	62,8	63,8
Németország	37,3	36,6	27,0	27,7
Ausztria	11,4	10,5	10,6	9,7
Olaszország	6,1	5,8	7,3	7,5
Kelet- és közép-európai országok	19,2	17,4	18,6	15,7
Oroszország	5,1	4,0	9,2	7,0
CEEC-4	5,9	5,2	4,6	4,5
Egyéb	3,4	3,7	8,7	9,5
Összesen	100,0	100,0	100,0	100,0

Forrás: Külkereskedelmi termékgazdálkodás, Gazdasági Minisztérium.

* Január–augusztus, előzetes adatok.

Főbb exportpartnereink GDP növekedése alapján várható külpiaci konjunktúra változása 1998–1999-ben

	1998. tavaszi kilátások alapján	1998. szeptemberi kilátások alapján
1998	2,6	2,1
1999	2,8	2,0

GDP növekedési adatok forrásai:

1998. tavaszi adatok: IMF World Economic Outlook, 1998. máj. Central European Quarterly, I/98.

1998. szeptemberi adatok: IMF World Economic Outlook, 1998. szept. Deutsche Bank Research: Economic & Financial Outlook, 1998. szept. adatok: IMF World Economic Outlook, 1998. Szept., Deutsche Bank Research: Economic & Financial Outlook, 1998. szept. 14., Eastern Europe Monitor, monitor, 1998. szept. (Románia adatai), WIIV 1998. jún. (Ukrajna adatai)

A külkereskedelmi forgalom növekedése

	1998. I. negyedév	1998. II. negyedév	1998. I. félév
GDP szerkezetű export	28,3	19,4	23,6
GDP szerkezetű import	25,5	24,9	25,2
Termékexport	32,8	26,4	29,5
Termékimport	27,0	26,8	27,4

Szolgáltatások részletezése

	1997. I. félév	1998. I. félév	Változás
Építési-szerelési szolgáltatások, bevétel	19,9	31,1	11,2
Építési-szerelési szolgáltatások, kiadás	30,4	44,9	14,5
Építési-szerelési szolgáltatások, egyenleg	-10,5	-13,8	-3,3
Kereskedelmi szolgáltatások, bevétel	139,8	258,7	118,9
Kereskedelmi szolgáltatások, kiadás	69,0	198,0	129,0
Kereskedelmi szolgáltatások, egyenleg	70,7	60,7	-10,0
Fuvarozás és szállítmányozás, bevétel	243,9	329,8	85,9
Fuvarozás és szállítmányozás, kiadás	225,8	213,4	-12,4
Fuvarozás és szállítmányozás, egyenleg	18,1	116,4	98,2
Idegenforgalom, bevétel	1108,9	1082,3	-26,6
Idegenforgalom, kiadás	558,2	552,4	-5,8
Idegenforgalom, egyenleg	550,7	529,9	-20,8
Üzleti szolgáltatások, bevétel	203,7	90,9	-112,8
Üzleti szolgáltatások, kiadás	196,6	172,8	-23,8
Üzleti szolgáltatások, egyenleg	7,1	-81,9	-89,0
Technikai és kulturális szolgáltatások, bevétel	652,1	452,0	-200,1
Technikai és kulturális szolgáltatások, kiadás	783,6	761,0	-22,6
Technikai és kulturális szolgáltatások, egyenleg	-131,5	-309,0	-177,5
Kormányzati szolgáltatások, bevétel	22,2	19,6	-2,5
Kormányzati szolgáltatások, kiadás	31,3	27,1	-4,2
Kormányzati szolgáltatások, egyenleg	-9,1	-7,4	1,7
Szolgáltatások, bevétel	2390,5	2264,6	-126,0
Szolgáltatások, kiadás	1894,9	1969,6	74,6
Szolgáltatások, egyenleg	495,6	295,0	-200,6

kulását ciklikus tényezők is befolyásolják. Exportlehetőségeinket nagymértékben determinálja legfőbb kereskedelmi partnereink, Németország, Olaszország és Ausztria konjunkturális helyzete. Főbb külkereskedelmi partnereink növekedési potenciálja pedig nem függetleníthető a többi európai ország üzleti ciklusától, hiszen azok külgazdasági kapcsolatai az EU-n belül összpontosulnak. A behozatal a belföldi kereslet alakulásával áll szoros összefüggésben, bár az ország nyitottságának növekedésével a bel- és külföldi kereslet alakulása egyre inkább szinkronba kerül.

Az Európai Unió számos országában – az Egyesült Királyságban, Dániában, Finnországban, Írországon, Hollandiában vagy Norvégiában – erőteljes növekedés következett be. Legfontosabb külkereskedelmi partnereink ugyanakkor az elmúlt időszakban csak mérsékelt növekedést tudtak felmutatni. Németország konjunkturális helyzetét különösen érzékenyen érinti az exportlehetőségek csökkenése, mivel eddig a növekedés motorja elsősorban a külföldi kereslet bővülése volt: a gyorsan növekedő ázsiai export ellensúlyozta a mérsékelt európai eladásokat. A növekedési kilátások kedvezőtlenebbé válását jelzi előre az orosz válság elmélyülése is. Ezért az OECD szeptemberben a legtöbb európai országra 0,5–1%-kal lefelé korrigálta a növekedésre vonatkozó korábbi optimista becsléseit. Az EU-ba irányuló exportlehetőségeinket hátrányosan érinti a harmadik országok megnövekedett versenye, a relatíve olcsóbb ázsiai termékek dömpingje is.

Az integrációs folyamat és a nyugat-európai fellendülés eredményeként az elmúlt két évet exportunk dinamikus növekedése jellemezte. **Az előző évek kiemelkedően magas növekedése után 1998 második negyedévében a GDP szerkezetű export bővülésének üteme mérséklődött, amit a behozatal területén nem követett hasonló jellegű változás.** A GDP szerkezetű export és import növekedési üteme közötti különbség előjelváltása döntően a szolgáltatásexport visszaesésének tulajdonítható, de 1998 második negyedévében a termékexport növekedési üteme is mérséklődött.

A nettó szolgáltatásexportból származó bevétel a tavalyi év első feléhez viszonyítva 200 millió dollárral csökkent. Szolgáltatásimportunk a tavalyi évhez hasonlóan alakult: változatlan idegenforgalmi és növekvő fuvarozási bevétel mellett a technikai és kulturális, valamint az üzleti szolgáltatásokból eredő bevétel jelentősen csökkent.

A *termékexport* növekedésének lendülete az utolsó negyedévben csökkent. A gyengébb teljesítmény részben az *élelmiszer-exportból származó bevételek visszaeséséből* adódott. Az alacsony világpiaci árak következtében elsősorban a dollárban számított bevétel mérséklődött, míg volumenben nem csökkent a kiszállított mennyiség. Az oroszországi válság az élelmiszerexport volumenében is jelentős visszaesést okozhat, ugyanis a teljes élelmiszer-ipari exportból az első félévben 17%, a feldolgozott élelmiszer-ipari termékek exportjából pedig 31% volt Oroszország részesedése.

Az export növekedését a nyers- és alapanyag kivitelének alakulása is visszafogta, ez a termékkör csak 3%-kal részesedik összes exportunkból. Míg korábban az alacsony feldolgozottsági fokú termékek külföldi kereslete mozgott legszorosabban együtt a nyugat-európai konjunktúrával, most az exportoffenzíva a dél-kelet-ázsiai versenytársak olcsó árai miatt elmaradt. Az élel-

miszerexporttal ellentétben itt nem csak a bevétel, hanem a kiszállított volumen is csökkent. A belföldi kereslet növekedése csak egy részét szívta fel az „exportból visszamaradt” alapanyagoknak, e területeken a kivitel csökkenésével párhuzamosan az ipari termelés növekedési üteme is visszaesett (például vegyi alapanyaggyártás).

Az export döntő részét kitevő, magasabb feldolgozottsági fokú cikkek (gépek és feldolgozott termékek) exportja általában termelési kooperáción alapul, e területen legfeljebb az összeurópai fogyasztói kereslet jelentős visszaesése okozhatja visszaesést. A növekedési ütemnek ebben a termékkörben is megfigyelhető csökkenése a korábbi nagyon gyors – robbanásszerű – növekedés miatt természetes jelenségnek tekinthető.

1998. I. félévében a gyors exportnövekedés, az erős beruházási kereslet és a belföldi kereslet növekedése egyaránt a behozatal növekedésének irányába hatott, az előző év azonos időszakához viszonyítva a teljes import volumennövekedése 27,4% volt. Ezen belül a gépipari behozatal és a folyó termeléshez szükséges anyagok importja 26%-kal, a fogyasztási cikkek behozatala 20%-kal nőtt.⁵

Az importot tovább növelő átmeneti tényező volt az olcsó ázsiai alapanyagok, gépek és feldolgozóipari termékek behozatala.

A kivitel volumenének alakulása

(az előző év azonos időszakához viszonyítva)

	Élelmiszer, ital, dohány	Nyersanyagok	Energiahordozók	Feldolgozott termékek	Gépek, gépi berendezések	Összesen
1998. I. n. év	26,6	-0,6	-11,1	16,4	55,9	32,8
1998. II. n. év*	5,2	-6,0	7,5	17,4	41,5	26,3
1998. I. félév	15,9	-3,3	-1,8	16,9	48,7	29,5

* A KSH csak az év elejétől eltelt időszakra vonatkozó egységértékindexet számol, negyedéves bontását nem. Ezért a volumenváltozásokat csak az első negyedévre, illetve félévre tudjuk megadni, a második negyedévi becslés.

A kivitel dollárértékének alakulása

(az előző év azonos időszakához viszonyítva)

	Élelmiszer, ital, dohány	Nyersanyagok	Energiahordozók	Feldolgozott termékek	Gépek, gépi berendezések	Összesen	Összesen élelmiszer nélkül
1998. I. n. év	13,8	2,3	-18,9	12,1	53,3	27,9	29,9
1998. II. n. év	-4,2	-5,6	-4,0	11,4	35,2	19,4	22,6
1998. I. félév	4,3	-1,7	-12,1	11,8	43,3	23,4	26,0
Megosztás, 1997	12,9	3,8	2,7	35,5	45,1	100,0	87,1

A behozatal volumenének alakulása

(az előző év azonos időszakához viszonyítva)

	Élelmiszer, ital, dohány	Nyersanyagok	Energiahordozók	Feldolgozott termékek	Gépek, gépi berendezések	Összesen
1998. I. n. év	14,5	22,6	8,1	19,4	39,7	27,0
1998. II. n. év*	19,6	22,2	5,6	17,3	41,5	26,8
1998. I. félév	25,9	19,7	-1,1	20,3	43,1	27,4

* A KSH csak az év elejétől eltelt időszakra vonatkozó egységértékindexet számol, negyedéves bontását nem. Ezért a volumenváltozásokat csak az első negyedévre, illetve félévre tudjuk megadni, a második negyedévi adat becslés.

A behozatal dollárértékének alakulása

(az előző év azonos időszakához viszonyítva)

	Élelmiszer, ital, dohány	Nyersanyagok	Energiahordozók	Feldolgozott termékek	Gépek, gépi berendezések	Total	Összesen, energia nélkül
1998. I. n. év	30,3	17,4	-25,7	17,7	42,0	22,0	28,8
1998. II. n. év	12,6	22,5	-12,5	13,5	34,7	19,9	23,3
1998. I. félév	21,1	19,9	-19,7	15,5	38,0	20,9	25,8
Megosztás, 1997	4,2	3,3	9,7	41,0	41,8	100,0	90,3

A termékimport növekedése a délkelet-ázsiai országokból

	Hong-kong	Indonézia	Korea	Malaysia	Fülöp-szigetek	Szingapúr	Thaiföld	Összesen
1997. I. félév	27,5	24,3	85,8	56,1	10,5	63,3	78,0	344,6
1998. I. félév	36,0	35,5	116,1	73,9	24,9	130,1	64,3	480,9
Növekedési ütem (%)	131,1	146,2	136,9	131,7	236,5	205,5	82,4	139,6
– Élelmiszer, ital, dohány	131,1	94,7	4,8	120,0	140,6	12,3	184,1	–
– Nyersanyagok	12,0	152,3	1263,6	103,0	1200,0	96,2	254,3	–
Feldolgozott termékek	113,0	115,1	120,8	125,0	89,1	291,7	98,0	–
– Gépek, berendezések	149,9	331,4	141,8	137,9	261,1	185,2	73,2	–

⁵ MNB-becslés.